
SZEMLE

EGY FONTOS KÖNYV A STATISZTIKAI SZEMLÉLET TÖRTÉNETÉRŐL

A mai világban élők megszokták, hogy az újságokban és az elektronikus médiában folyton-folyvást megjelennek adatok a gazdaság teljesítőképességéről, a népességszám változásairól, vagy újabban a tanulók tudásszintjének alakulásáról stb. Olyannyira így van ez, hogy az emberek többnyire természetesnek, magától értetődőnek tekintik azt, hogy a gazdasági vagy társadalmi élet ilyen-olyan aspektusait számszerűsített formában jelenítik meg. Ha egyáltalán kérdéseik vetődnek fel bennük a számszerűsítéssel kapcsolatban, leginkább a közölt adatok hitelességét kérdőjelezzik meg, gyanúperrel élve azzal kapcsolatban, hogy vajon az adatokat előállító szervezetek, pl. a statisztikai hivatalok, nem hamisítják-e meg az inflációval vagy éppen a munkanélküliséggel kapcsolatos adatokat annak érdekében, hogy jobb színben tünthessen fel az éppen regnáló kormány. Az efféle kérdéscsevegésben már benne rejlik egyfajta társadalmi tudás vagy tapasztalat azt illetően, hogy az adatokat létrehozók érdekeltségi viszonyai torzításokat okozhatnak (például a statisztikai intézményeknek az állami szervek-től való függősége okán, vagy az egyes közvélemény-kutató szervezeteknek a politikai pártokhoz fűződő kapcsolata miatt).

Ez utóbbi beállítódásokhoz képest merőben újszerű szemléletet képviselt Alain Desrosières, aki hazáján túl számos más országban is nagy ismertségre tett szert *A nagy számok politikája – A statisztikai gondolkodás-mód története* című francia nyelvű könyvével, illetve e mű más világnyelveken (pl. angolul, németül, spanyolul) megjelent változataival. A 2013-ban elhunyt szerző pályája során egy-

felől mindvégig a sok tekintetben a KSH-hoz hasonlítható francia intézménynek, a *Statistiques et économiques* (INSÉE – Institut National des Études Statistiques et Économiques) az alkalmazásában állt, másfelől pedig másodállásban vezető franciaországi társadalomtudományi kutatóhelyeken is dolgozott.

Statisztika-történeti feldolgozások korábban is léteztek, ám ezekhez képest merőben új, konstruktivista szemlélet jelenik meg Desrosières említett munkájában és számos egyéb művében. A szerző a statisztikai adatokat magától értetődő, objektív létezőként kezelő szemléletével szakítva munkáiban abból az egyszerű, ám mély értelmű „alapállásból” indul ki, hogy „nem tekinthetjük adottnak az adatok létezését.”¹

A könyv több évszázadon átívelő áttekintést ad arról, hogy miként jelentek meg, bontakoztak ki és alakultak át a statisztikai tevékenységek négy országban, nevezetesen Németországban, Franciaországban, Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban. *A nagy számok politikája* nem eredeti források tömkelegét mozgósít

---

¹ Avec Alain Desrosières entre pénombriens. *Supplément à la Lettre d'information de Pénombre (La lettre grise)*, 2013, Vol. 9, Nr. 12 (7. o.) http://www.penombre.org/IMG/File/Lettre_grise_12.pdf/.

E kijelentés eredeti változata pompás francia szójáték: „Les données ne sont pas données.” Az imént megadott magyar jelentésen túl ez azt is jelenti, hogy „költészes dolog adatokhoz jutni.” Mindkét francia jelentés figyelmet érdemel, lévén, hogy Desrosières munkái beilleszkednek a statisztikai tevékenységek szociológiájának megalkotását célul tűző programba, melynek gyökerei – mint ezt a recenzió egy későbbi pontján érkekettni fogom – Pierre Bourdieu munkásságára vezethetők vissza.

tó, a történeti folyamatokat aprólékosan bemutató munka, hanem inkább lényeges összefüggéseket felmutató könyv, amely sikeresen épít az egyes nemzeti mintákkal kapcsolatos eddigi kutatások eredményeire. Miként a mű alcíme is jelzi, a szerző elsősorban a statisztikai tevékenységek mögött meghúzódó szemléletmódokra helyezi a hangsúlyt, azt vizsgálva, hogy milyen kontextusban jelentek meg a statisztika címszó alatt számon tartott első munkák, majd utóbb hogyan változott a statisztikát művelők szemlélete, hogyan alakultak ki új statisztikai megközelítések, eljárások.

Bár a birtokolt javokról, jószágokról számot adó összeírások, leltárak az ókori birodalmak vagy egyes középkori királyságok, kereskedőtársaságok, szerzetesrendek stb. égisze alatt is készültek, a statisztikai tevékenységek alapító atyáiként XVII–XVIII. századi német fejedelemségek egyes egyetemi professzorait szokták megjelölni, akik arra törekedtek, hogy hallgatóik, illetve a fejedelmek és ezek tisztviselői számára adjanak módszeres áttekintést az egyes államok jellemzőiről. Érdeklődésük államközpontúsága már abban is megnyilvánult, hogy tevékenységük megnevezésére használt kifejezésben az állapotot jelentő latin *status* szóból képzett *stato* (állam), illetve *statista* (államférfi) olasz szavak bujkálnak. Az első „statisticusok” azonos szempontokat mozgósítva igyekeztek bemutatni az országokat – eleinte megannyi irodalmias megoldással is élve –, miközben az országbemutatókhoz a skolasztikus filozófusok egyes Arisztotelésztől átvett, az okok és okozatok közötti kapcsolatot előtérbe állító kategóriái szolgálták vezérfonalul.

Paul Lazarsfeld egy Magyarországon még nem publikált tanulmányára² támaszkodva

² Lazarsfeld, Paul (1961): Notes on the history of quantification in sociology: Trends, sources and problems. *Isis*, Vol. 52. pp. 277–333. Ezt a szöveget Desrosières a tanulmány francia fordítására hivatkozva idézi, amely a Lazarsfeld írásait közlő „A társadalomtudományok filozófiája” (*Philosophie des sciences sociales*) című kötetben jelent meg a Gallimard kiadónál 1970-ben. 73–162. o.

Desrosières jelzi munkájában, hogy a statisztikai szemlélet megjelenésére kedvezően hatott a harmincéves háború utáni helyzet, mikor is „közel 300 szegény és egymással rivalizáló államocskából állt a Német-római Birodalom, ahol a jogokkal és kötelezettségekkel kapcsolatos kérdések újradefiniálása meghatározó jelentőségű volt. (...) Egy ilyen helyzet tekintéllyel és presztízzsel ruházta fel azokat, akik nem új dolgok létrehozására, hanem a szisztematikus katalogizálásra voltak hajlamosak (...)”

A göttingeni statisztikai iskola XIX. század elején élt követői a földrajzi adottságokkal, természeti kincsekkel és a népesség jellemzőivel kapcsolatos ismeretek bemutatásakor előszeretettel folyamodtak a táblázatos bemutatáshoz és egyúttal a jelenségek számszerűsítéséhez. A mennyiségi összefüggéseket bemutató keresztábrák megjelenése kapcsán Desrosières egyfelől arra hívja fel a figyelmet, hogy „létrejött egy olyan nézőpont, melynek révén egyidejűleg és azonos fogalmi rács révén lehet egymügyre venni különböző országokat.” (33. o.) Másfelől azt is kiemeli, hogy a számszerűsítés egyúttal elvonatkoztatással is jár, azaz megannyi egyébként fontos részlet, összefüggés háttérbe szorításával.³

Az elvonatkoztatás, absztrakció mozzanatának kiemelése szervesen következik Desrosières művének alapkoncepciójából, nevezetesen abból, hogy munkája során a szerző a konstruktivista nézőpont következetes alkalmazására tesz kísérletet. Vagyis annak elemzésére vállalkozott, hogy az elmúlt két évszázad

³ Ennek kapcsán a szerző Paul Lazarsfeld említett tanulmányának francia kiadására támaszkodva azt is jelzi, hogy az elvonatkoztatás, általánosítás veszélyeivel a számszerűsítést ellenzők korai statisztikusok is tisztában voltak: „Ellenfelek különbséget tettek a »kifinomult, disztíngvált« és a »vulgáris« statisztika között. Ez utóbbi szerintük: »[...] a magas szintű művészetet ostoba penzumma degradálta. Ezek a szegény ostobák azt a badar gondolatot terjesztik, hogy egy állam hatalmának megismeréséhez elegendő megtudnunk mekkora a területe, a lakossága, a nemzeti jövedelme és az ott lelélező államok száma.«” (99. o.)

zadban miként hoztak létre, fogadtak el, majd kérdőjeleztek meg újabb és újabb olyan adatokat, fogalmakat, elemzési módszereket, melyek alkalmasnak tűnhettek egy-egy állam, netán több társadalom állapotainak, dinamikzusainak tanulmányozására.

A Desrosières munkáját meghatározó szemlélet kialakításához Pierre Bourdieu gondolatvilágának egyik idehaza kevésbé ismert ága, a társadalmi kategóriák társadalmi megformáltságát előtérbe állító megközelítés adta az első és talán legfontosabb ösztönzést.

Itt érdemes röviden kitérni arra, hogy a társadalmi fogalmak társadalmi megformáltságát előtérbe állító vizsgálódások kialakulásában fontos szerepet játszottak az eredetileg filozófusnak készült Bourdieu által jól ismert francia ismeretelméleti kutatások,⁴ melyek egyebek között Koyré, Bachelard és Canguilhem nevéhez köthetők, akik különböző természettudományos területeken bekövetkezett változásokat elemezve visszatérően a tudósok fejében lévő megközelítések, fogalmi keretek fontosságát, illetve a vizsgálódásokat vezérlő szellemi konstrukciók esetenkénti radikális átalakulásának jelentőségét emelték ki.

Nemrégiben egy kutató, Jean-Francois Braunstein a francia ismeretelméleti vizsgálódások egyik fő jellemzőjeként emelte ki a történeti megközelítés, illetve a megszakítások (Louis Althusser kedvenc szavával élve: cezúrák) előtérbe állítását. Mint írta: „a folyamatossgot hangsúlyozó történetiséggel szemben a tudománytörténetet francia módra művelők

a tudománytörténetet a diszkontinuitás, illetve a »szakítások« történeteként fogják fel.”⁵ (Itt érdemes megemlíteni a tudományos forradalmak szerkezetét elemző, a paradigmaváltások fogalmát előtérbe állító világhírű amerikai társadalomtörténész, Thomas Kuhn fő művének 1. számú lábjegyzetében a munkásságára különösen nagy hatást gyakorolt szerzők között első helyen említette a francia tudománytörténészek fenti felsorolás elején említett Koyré Galilei-tanulmányait.)⁶

Bourdieu konstruktivista gondolataival még akkor ismerkedett meg Desrosières, amikor egy statisztikusokat és gazdaságelemzőket képző francia elitképző intézményben (École Nationale Supérieure de Statistique et d'Économie Appliquée) hallgatta az Algériából nemrégiben hazatért fiatal szociológus társadalmi tagoltsággal kapcsolatos kurzusát: „Bourdieu akkoriban hívta fel a figyelmünket arra a gondolatra, hogy «társadalomtörténeti szemszögből kell szemügyre venni a statisztikákat és ezen belül is a foglalkozási statisztika nomenklatúra-rendszerét. (...)» Másként mondvá, beavatott minket abba a gondolatba, hogy nem előzmények nélkül hullanak ölünkbe a nomenklatúrák, hanem történetük van, és hogy országoként különböznek egymástól.”⁷

Visszakanyarodva a Desrosières által nyújtott elemzéshez, érdemes felvillantani, hogy a statisztikai tevékenységek története tekintetében az egyes országok tradíciói, fejlődési útjai között milyen különbségek rajzolódnak ki. A szerző szerint a Napóleontól elszenvedett vereség nyomán újjászerveződő német államokban, mindenekelőtt Poroszországban a XIX. század első felében kiépített statisztikai hivatalok mű-

⁴ A *Le métier de sociologue, Préalables épistémologiques* című, Pierre Bourdieu, Jean-Claude Chamboredon és Jean-Claude Passeron által a hatvanas években összeállított, részint a szerzőhármás által írt eredeti szövegekből, részint nagyszámú szemelvényből álló tankönyvből jól kitérnik, hogy Bourdieu és közvetlen munkatársai milyen nagy jelentőséget tulajdonítottak a francia tudománytörténeti, illetve ismeretelméleti iskolának, hiszen a szövegválogatásba beemelt francia szerzők között Durkheim neve mellett Bachelard és Canguilhem nevével találkozhatunk a leggyakrabban.

⁵ Braunstein, Jean-Francois (2002): *Bachelard, Canguilhem, Foucault. Le „style français” en épistémologie*. In: Wagner, P. (ed.): *Les philosophes et la science*. Paris: Gallimard Folio. 940. o.

⁶ Thomas Kuhn: *A tudományos forradalmak szerkeze*t, Gondolat, Budapest, 1984 (8. és 277. o.)

⁷ Bouchard, Julie (2008): *Communiquer, gouverner, et être gouvernés par les chiffres. Questions à Jacques Durand et Alain Desrosières. Médiation et communication*, No. 28. 9. o.

ködésében „háromféle hagyomány ötvöződött: a politikai, történeti és földrajzi leírásokat alkotó egyetemi oktatók által képviselt tradíció, a hivatalnokok adminisztratív nyilvántartásainak hagyománya és az amatőr tudósok gyűjtőmunkája révén előállt táblázatos adatgyűjtemények tradíciója.” (220. o.)

Desrosières rávilágít arra is, hogy a franciaországi és az angliai statisztikai gondolkodás korai korszakára a német államokétól merőben eltérő, ugyanakkor egy szempontból felettébb hasonló út volt a jellemző: a valószínűség-számítás alapuló szemléletmód korai térnyerése. Már a XVIII. század végén kialakult annak gyakorlata, hogy a francia abszolutisztikus monarchia különböző hivatalai – elsősorban gyakorlatias célok jegyében – különféle adatgyűjtéseket szerveztek, például az állami adószedés szempontjából meghatározó fontosságú volt, hogy minél pontosabb népesség-nyilvántartások szülessenek. Utóbb fontossá vált annak feltárása is, miként befolyásolják a járványok vagy éhínségek az alattvalók létfeltételeit. Az így született leírásokra jellemző volt, hogy „függetlenül attól, hogy az uralkodónak vagy az általa irányított közigazgatási apparátusnak címezték őket, királyi privilégiumként kezelt titkos dokumentumok voltak. (...) Ugyanakkor az 1750-es évektől a mind szabadabban szerveződő közvélemény kialakulása elősegítette a kormányzattól független tudásformák létrejöttét. (...) A közigazgatás égisze alatt zajló vizsgálatokat övező titok annak kedvezett, hogy (...) a tudósok részleges információkra támaszkodva, becsléseken alapuló munkákat alkossanak, melyek minták alkalmazásán és számítások elvégzésén alapulnak...” (41. o.)

Míg a mintavételen, illetve becsléseken alapuló módszerek előtérbe kerülése mögött Franciaország esetében az erősen központosított állam nyilvántartásainak titkossága húzódott meg, addig Angliában „a közvetett módszerekhez való folyamodás (...) a liberális államfelfogásra és az állami hatáskörök korlátozására vezethető vissza, ami megakadályozza olyan nagy adatgyűjtések megszervezését, amelyekre

a kontinentális országok, pl. Franciaország már sort kerítettek. Így például 1753-ban egy népszámlás megtartását élesen ellenezte a Whig párt arra hivatkozva, hogy ez «az angol nép még meglévő utolsó szabadságjogainak felszámolásához vezetne.»” (36. o.)

Desrosières könyve jól érzékelteti, hogy a becsléses, illetve mintavételes eljárások előtérbe kerülése nyomán alakult ki a XIX. század végi Angliában az a Galton és Pearson nevéhez köthető, többek között a regresszió- és korrelációs számítással fémjelzett módszertani arzenál, amelyet napjainkban matematikai statisztika névvel illetnek. Az ismertelméleti megközelítésnek nagy jelentőséget tulajdonító Desrosières kiemeli, hogy Pearson a XX. század elején működött osztrák fizikus és filozófus, Mach szemléletmódját átvéve tudatosan szakított az ok-okozatiságot előtérbe állító korábbi megközelítésekkel: „Az okság metafizikus fogalma helyére lép a korreláció, amely a megfigyelt jelenségek közötti, várhatóan a jövőben is reprodukálódó és a korreláció szóban forgó fogalmával mérhető kölcsönös összefüggéseket jelöli.” (134–135. o.)

Helyhiány miatt csak futólag jelezném, hogy Desrosières könyvében még számos igen érdekes, a tudományszociológiai munkákban externalista magyarázatokként számon tartott ilyesfajta összefüggésről olvashatunk. Egyetlen további példaként említem meg az Egyesült Államok esetét, ahol ellentétben számos európai országgal, amelyekben még a XIX. század során kiépültek jelentős statisztikai apparátusok, egészen a XX. század elejéig kellett várni erre a fejleményre. Ez utóbbi kapcsán Desrosières munkájából az is kiderül, hogy a statisztikai adatgyűjtés és -feldolgozás intézményesülését, majd az intézményrendszer későbbi átalakulását nem csupán a tágabb társadalmi kontextus befolyásolhatja, hanem egyes konkrét szemlélyek, illetve csoportok szerepvállalása is. Így például Francis Walker, az 1870-es és 1880-as amerikai népszámlálások szuperintendánsa az adatgyűjtés megbízhatóságát növelendő erőteljes lobbitevékenységet végzett annak ér-

dekében, hogy több személyt alkalmazzanak az egyes censzusok lebonyolításához. Ugyanő 1888-ban már azért harcolt, hogy a népszámlálások megszervezése a nem sokkal korábban felállított, jelentős apparátusra támaszkodó Munkügyi Hivatalhoz kerüljön. Erőfeszítései azonban hiábavalóknak bizonyultak, mivel az akkoriban megtartott választás győztesei inkább abban voltak érdekeltek, hogy saját híveik kapjanak megbízást a következő népszavazás megszervezésére. A statisztikai tevékenységek az Egyesült Államokban csak a XX. század elején intézményesülnek, amikor is a Kongresszus megszavazta egy *Census Bureau* nével illetett állandó hivatal felállítását, amely – nevével ellentétben – már nem csak a népszámlálások megszervezésével foglalkozott, hanem többek között a gazdasági területeken is hozzálatott az adatgyűjtéshez. E fejlemény szorosán összefüggött az állam gazdaságszervező, illetve -szabályozó szerepének növekedésével, ami fontossá tette az árakkal és az üzleti tevékenységekkel kapcsolatos információk összegyűjtését. A XX. századi amerikai fejleményekről adott áttekintésből is kiderül, hogy az USA-béli statisztikai tevékenységek bővülésében fontos szerepet játszottak az egyetemi berkekben működő kutatók, statisztikával foglalkozó szakemberek, illetve az ezeket tömörítő olyan szakmai egyesületek, mint az *American Statistical Association*, illetve az *American Economic Association*.

Itt jegyezném meg, hogy igen jó lenne, ha Magyarországot illetően is képet tudnánk alkotni arról, hogy egyes korszakokban egyes tudósok, lobbicsoportok milyen szerepet játszottak az állam égisze alatt végzett adatgyűjtések megszervezésében. Feltétlenül említést érdemel Schwarcz Gyula, aki sokoldalú tudományos és politikai tevékenysége mellett a dualizmus létrejötte előtt és után visszatérően szorgalmazta a hazai oktatásügyi statisztikai adatgyűjtés elindítását.

Mint recenzióm elején már jeleztem, Desrosières munkájában meghatározó szerepet játszik a konstruktivista szemlélet. E meg-

közelítés jól tetten érhető a könyv azon részeiben, amelyek a vizsgált országok példája alapján érzékeltetik, hogy az egyes bevettnek számító, illetve magától értetődőnek tartott statisztikai kategóriák, klasszifikációs rendszerek valójában történelmi képződmények. A napjainkban is használt franciaországi osztályozási rendszer gyökerei Desrosières elemzése szerint a Nagy Francia Forradalom körüli időkre vezethetők vissza: „E nomenklatúra hosszú története három szakaszban foglalható össze, amelyek mindegyike magyarázza e rendszer mai vonásait. Az első időszakra a régi értelemben vett szakmák nyomják rá bélyegüket. A második időszakban, az 1850-es évektől kezdve érzékelhető a bérből élők és a nem bérből élők közötti megkülönböztetés fontossá válása. A harmadik, az 1930-as évektől kezdődő időszakban kerül előtérbe a bérből élők csoportján belüli hierarchikus tagoltság, amelyet a kollektív szerződések rögzítettek a képzettségi rendszert figyelembe véve.” (323–324. o.)

Itt érdemes megemlíteni, hogy a harmadik periódushoz köthető *cadres* fogalmának kialakulása, amely a vállalati közép- és felsővezetőket – más országok statisztikai gyakorlatától eltérően – egy csoportként kezeli. Ez utóbbi kategória létrejöttének, elterjedésének, illetve elfogadottá válásának társadalomtörténetét egyébként egy másik Bourdieu-tanítvány, Luc Boltanski írta meg egy nagyhatású könyvben.⁸ Művéből kiderül, hogy a fogalom a második világháború előtti időkben jelent meg, amikor a munkásszakszervezetek szervezeti modelljét átvevő mozgalmak a vállalati közép- és felsővezetők összefogását tűzték célul. Nem lényegtelen mozzanat, hogy Boltanski könyvének megírásakor egyebek között Desrosières egy korai tanulmányára támaszkodott.⁹ Ez az írás egy

8 Boltanski, Luc (1982): *Les cadres*. Paris: Les Editions de Minuit.

9 Desrosières, Alain (1977): *Éléments pour l'histoire des nomenclatures socioprofessionnelles*. In: (INSEE): *Pour une histoire de la statistique*, tome 1, *Contributions*. Paris: INSEE-Economica. 155–231. o.

olyan kötetben jelent meg, amely egy, a francia statisztikai-történeti kutatásoknak döntő lökést adó 1976-os konferencia előadásait adta közre. (A rendezvény létrejöttét Desrosières és másik, szintén Bourdieu-nél tanult statisztikus kezdeményezte.)

Egy mégoly terjedelmes recenzió kereket között is lehetetlen lenne bemutatni Desrosières statisztikai-történeti vizsgálódásainak minden főbb mozzanatát. Ismertetésemet inkább annak jelzésével fejezem be – mintegy kedvcsináló jelleggel –, hogy a szerző más neves kortárs francia társadalomkutatók (Bruno Latour, Laurent Thévenot) munkáira is támaszkodva kutatásai során arra a meggyőződésre jutott, hogy a statisztikai fogalmak, illetve adatok olyan gyakorlatias célok megoldására is használt, viszonylagos elfogadottsággal rendelkező konvenciók, melyek konstruált jellegével mindenképp érdemes tisztában lenni. A konstruált jellegből ugyanakkor nem következik, hogy a statisztikai adatgyűjtésekben, elemzésekben foglaltak teljesen fiktívek lennének és semmilyen köszönő viszonyban ne lennének a leírások, elemzések tárgyául szolgáló különféle társadalmi jelenségekkel, folyamatokkal.

(Alain Desrosières: *La politique des grands nombres. Histoire de la raison statistique. La Découverte, 2000 [1993], Paris. 460 p. /Második, a szerző eredeti utószavával bővített kiadás./*)

Bajomi Iván

ADAT, MÉRÉS, FEJLESZTÉS – NEMZETKÖZI PÉLDÁK AZ OKTATÁSI ADATOK FELHASZNÁLÁSÁRA

A világ minden táján számos kérdéssel kerülnek szembe a pedagógusok nap mint nap: hogyan javítsunk bizonyos tanulók eredményein, milyen oktatási eszközöket válasszunk a hatékonyság növelése érdekében vagy épp milyen jellegű szakmai továbbképzésen vegyünk részt. Megfelelően átgondolt döntésekre azonban

gyakran túl kevés idő jut az iskolai mindennapok forgatagában, sokszor nem állnak rendelkezésre a szükséges adatok, vagy az információkat nem tudják megfelelően értelmezni az iskolai dolgozók; ráadásul a pedagógusok egy része saját szakmai tapasztalataira hivatkozva mellőzi az adatok használatát. Pedig az oktatással kapcsolatos tények felhasználása nem csupán az elszámoltathatóságot segíti elő, de hozzáértő kezében az oktatás minőségének látványos javulását is, már az individuális szinttől kezdődően.

Ma, az információrobbanás korában, mindenhol adatok vesznek körül bennünket, így az oktatásban is. Az oktatási adatokra alapozott döntéshozatal egyre fokozottabb elvárás a kormányzatok részéről. Az oktatásért felelős központok úgy vélik, ha a tanárok elemzik a teljesítményinformációkat, akkor ennek fényében képesek lesznek hatékonyabban tanítani. Az egyes nemzetek különféle oktatási kultúrái egymástól eltérő, ám a saját rendszerüknek leginkább megfelelő megoldásokat dolgoztak ki; ezeket mutatja be a Kim Schildkamp, Mei Kuin Lai és Lorna Earl által szerkesztett, *Data-based Decision Making in Education* című tanulmánykötet. A szerzők hét ország – Új-Zéland, Hollandia, Anglia, Dél-Afrikai Köztársaság, Belgium, Egyesült Államok és Kanada – adatfelhasználással kapcsolatos módszereit és nehézségeit ismertetik különböző aspektusokból.

A kötet első részében a szerzők több fejezetet szentelnek a fogalmak tisztázására, illetve egy elméleti modell bemutatására. Ismertetik a legfontosabb fogalmakat, azok típusait és alrendszeit, és az adathasználat folyamatait. Ezekből a hasznos részekből megtudhatja az olvasó például azt, hogy oktatási adatnak nevezünk „minden olyan szisztematikusan gyűjtött információt a tanulókról, iskolákról, iskolavezetőkről és pedagógusokról, melyekhez kvalitatív (pl. osztálytermi megfigyelés) és kvantitatív (pl. értékelési eredmények) módszereken keresztül jutunk” (177. o.). Az adatvezérelt döntéshozatal (data-based decision making) mindig az iskoláztatás, az iskolarendszer javítását szolgálja. Azonban nem minden adathaszná-